

“Armadillo” patter på journalistik

Af Mads Kastrup Onsdag den 14. juli 2010 kl. 16:15

Jeg har stået i barer i det københavnske natteliv og hørt håbefulde filmdokumentarister forsøge at forklare, hvorfor de gerne ville lave en bestemt dokumentarfilm:

”Det kunne være så fedt,” kan begrundelsen reduceres til. For de ved det sjældent.

Filmen ”Armadillo” rundede for nylig 100.000 solgte biografbilletter. Sensationelt for en dokumentar. Men muligvis også snyd, en slags misbrug af begrebet dokumentarisme, om man vil. Havde instruktør, Janus Metz, været journalist på eksempelvis DR, var han - forhåbentlig og helt berettiget – blevet fyret.

Indtil for nylig var ”Armadillo” årets hidtil uantastelige bud på en Cavlingpris. Det er den ikke mere. Hvilket skyldes, at den ikke lever op til journalistiske krav. Dette har filmens skabere heller aldrig påstået at gøre. Men i ”salgsfasen” var de ivrige efter at påberåbe sig registrantens ydmyge rolle.

Instruktøren af ”Armadillo” betalte imidlertid en stripper for at få sig en god åbningsscene. Den slags er forbudt i journalistik. Fotografer er blevet fyret for at opstille billeder. Journalister er blevet anvist både svingdøre og skammekroge for at konstruere eller påvirke virkelighed. Også for at rekonstruere virkelighed, når læseren, lytteren, seeren ikke samtidig indvies i tricket.

Metz ”instruerede” samtaler i ”Armadillo”. Ikke hvad soldaterne skulle sige, vel at mærke. Men hvor de skulle opholde sig, og hvad de skulle tale om imens. Han klippede tillige en sætning fra et sted til et andet, så en ny sammenhæng opstod. I en DR-dokumentar for nogle år siden blev en lyd af en lussing i en dokumentar

om en dagplejemor klippet ind. Hvorefter "dokumentaristen" og dokumentarchefen blev skåret ud af deres stillinger. TV-Avis-reporter Jeppe Nybroe blev fyret for at påstå, at han kørte ud af Irak, da han i virkeligheden var på vej ind. Men ingen af disse tilfælde er åbenbart problematiske i en "filmdokumentar". Eller hvad?

Her vil den vågne læser råbe "stop".

For hvornår har journalistisk tilgang nogensinde været sandhedens vandmærke? Er selv de mest troværdige medier ikke blevet taget i at manipulere?

Jo, det er sandt. Systemet, der skal regulere pressens arbejde, er seeren, lytteren eller læseren. Men ingen af disse har hverken indsigt eller tid til at tjekke, om medie-tumbleren er gået i selvsving og blot varmer sig ved sine egne løgne. Sandheden er som bekendt ofte første offer i krig - nyhedsmediernes primære tumblepladser. Løgne kolporteres dagligt. Ofte har de end ikke nogen berigtigelse at skulle stå ret overfor. Verden er stor, broget og rodet, og disinformationssamfundet mæsker sig som et rovdyr i mediernes fødekæde. Historier kolporteres i et tempo, offentligheden alligevel ikke gider følge andet end sporadisk med i. Alle i branchen ved, hvad en redaktørs rygmarvsreaktion på en sådan skuldertrækning blandt seerne, lytterne eller læserne er: Historierne skal være skarpere. De må strammes, skærpes og personliggøres. En historie skal ikke være til at komme udenom. Koste hvad det vil.

Hvori er journalstikken så bedre end filmdokumentaren?

Det er den nødvendigvis heller ikke. Men i journalistikken uddeles trods alt stadig fyresedler, hvis nogen gribes i manipulationer. I filmdokumentarismen har man efterhånden indtryk af, at det mest vidner om instruktørens kunstneriske stræben og uangribelige originalitet.

Filmdokumentaren er følgelig noget andet end traditionel dokumentarisme. Den forholder sig tilsyneladende først og fremmest dramaturgisk til virkeligheden.

Den er en kunstnerisk prætention. Filminstituttet yder millionstøtte til dokumentarfilm, givet af konsulenter, der – åbenbart – er stavrende begyndere i journalistisk faglighed, men garvede gavtyve i dramaturgiens gænge. Deraf kommer selvmodsigelser som ”manuskriptbearbejdning” i en dokumentar. Eller ”instruktør” af en dokumentar.

Hvor kommer motorcyklerne fra, som giver fede aftenbilleder og easy rider-stemning i ”Armadillo”? Lejren er meget lille. Omgivelserne uden for lejren er mineret og følgelig dødsensfarlige at bevæge sig ud i. Ingen af de dusinvis af still fotografer, der har besøgt danske soldater i Afghanistan har taget billeder af soldater på motorcykler. Er motorcyklerne lige som stripperen dukket op med dokumentaristens økonomiske mellemværende? Eller måske med en manuskriptkonsulents?

Min oprindelige begejstring for ”Armadillo” er forvandlet til modfaldenhed. Jeg genovervejer filmen som en vurderingsmand udfylder en tilstandsrapport. Hov, der er råd i karmen! Betyder det, at hele hytten er rådden?

”Armadillo” begyndte som et lovende svar. En godtgørelse af hvad dansk deltagelse i krigen i Afghanistan indebærer. Nu ligner den et ubesvaret spørgsmål. En højt besunget filmdokumentar, der tiltuskede sig troværdighed ved at patte på journalistikken. Alt imens den bag bifaldet fiflede ivrigt med fiktionens elementer.

Her var fluen-på-væggen-metoden, blev man bildt ind. Her fremstillede virkeligheden tilsyneladende sig selv. Men sandheden var i stedet, at det hverken var virkelighed, journalistik eller dokumentarisk i begrebets egentlige forstand.

Filmdokumentar er til gengæld en genre med potentielt stor anerkendelse i. Er det monstro derfor, det skorter på faglige begrundelser, når man spørger filmdokumentarister iført fadøl, hvorfor de er tiltrukket af en historie? Er det mere muligheden for at ophøje sig selv til *auteur* end chancen for at fortælle en væsentlig historie, der motiverer?

